

שני סוד גדול בארץ, אשר אינו מוכן לדבר
עליו בפה מלא. כי סוד זה אינו רק בטחוני, פוליטי או כלכלי. הוא נוגע בציונות הנפש. וכדי לטפל בו יש להודות בעובדות מכאובות, הידועות אמנם לכל בר דעת במוסדות הציבור, אך שצמח המחשבה עליהם מכאיבה מדי מכדי לאפשר את המשכה של פעילות שאננה.

זהו הסוד של התפרקות הגרעינים הצעירים, אשר עליהם הטילה המדינה את המשימה של איכלוס הגבול. אין זה עדיין סכנה לשמירה על הגבול עצמו — למדינה יש די אמצעים ממלכתיים כדי לעשות זאת, והתפרקותו של גרעין התיישבות אין פירושו נטישת משק. במקום אחד בא השני. אולם הצורך לקיים משקים ישנים, הניטשים בהדרגה על ידי מיטב מייסדיהם, מקצץ מראש את כנפיה של כל תכנית להקים משקים חדשים על אותו גבול. המועדים הקיימים מספיקים בקושי כדי למלא את הפרצות.

אלה הן העובדות:

בשנת 1949 עלו 43 קבוצים חדשים (מתוך 128 ישובים).
בשנת 1950 עלו 6 קבוצים חדשים (מתוך 98 ישובים).
בשנת 1951 עלו 5 קבוצים חדשים (מתוך 24 ישובים).
בשנת 1952 עלו 2 קבוצים חדשים (מתוך 23 ישובים).
בשנת 1953 עלו 2 קבוצים חדשים (מתוך 35 ישובים).
בשנת 1954 עלה קבוצ אחד (מתוך שמונה ישובים חדשים).
בשנת 1955 עלה 0 קבוצ (מתוך 20 ישובים חדשים).
בשנת 1956 עלה קבוצ אחד (מתוך חמישה ישובים).
בשנת 1957 עלה 0 קבוצ (מתוך 12 ישובים חדשים).
בעמודים אלה מנתח העולם הזה את המצב בקבוצ אחד — אחד המפוארים בארץ, ששמו הפך כמעט שם גרף למשק ספר.

קבוצ הצופים גוגן נוסד עלידי נוער ישראלי, בוגר

עליית המסחררת של כח-הספיגה העירוני. דחקא באותן השכבות, שנתנו בעבר את מיטב החומר להתיישבות, חלה התקדמות כלכלית עצומה. בנייה מגיעים בקלות לעמדות כלכליות, למשרות ממשלתיות בעלות פרסטיז'ה, לשלי- חיות בחוץ לארץ. במקרים רבים אין זו אלא שאלה של זמן עד שצעיר בקבוצ נכנס ללחץ מרוכז זה של הורים, נשים ופיתויים כלכליים.

★ ★ ★

עם קיוו כי הנחל יפתור את הבעיה. בשורותיו, כך ציפו, ישמרו לא רק הגרעינים הקיימים של תנועות הנוער, אלא גם יוצרו גרעינים חדשים מקרב החיילים והחיילות הבודדים.

החידוש אמר הרמטכ"ל: "טוב היה לו אחוז גדול יותר מבין אותם חיילי נחל העולים להתיישבות היו נשארים במקום גם לאחר סיום, השרות הצבאי". במשפט זה כלולה האכזבה העמוקה מאי-יכולתו של הנחל לפתור בעיה ששום מסגרת צבאית אינה מסוגלת לסתרה. אכזבה זו הגיעה לידי ביטוי חריף עוד יותר בהתקפה מוחצת של הרמטכ"ל הקודם, שקבע כי הנחל מיותר לגמרי וחסר כל תועלת מעשית.

כיצד אפשר למנוע את ההתמוטטות? פה ושם נשמעות הצעות-פתרון, המצמצמות יותר כנחמות. אמר השבוע לכתב העולם הזה, משה נצר, מפקדו הראשון של הנחל: "כאשר העולים החדשים יתפסו את מקומות העבודה בעיר, והי בחורים הגדלים בארץ לא ימצאו עוד בקלות מקומות עבודה, תהיה ההענות למשימות-הספר הרבה יותר גדולה".

היתה זו דעה אופטימית מאד, התקפה האמיתית של

כך הם עמדו במיפקד הצופים, נראשית ודוך שהובילה אותם למשה גוגן — המאות הרבות אשר רק אחי מספר מהם נשארו על הגבול כמו צדוק (בתמונה למטה)

מן הספר אל הנער

האנשים הרציניים הקרובים לבעיה, מבוססת על תנועת העולה, אשר גרעיניו הוכיחו עד כה כח עמידה חזק יותר משל הגרעינים הישראליים. כי הבחור העולה, ששום סיכויים מזהירים אינם קורצים לו בעיר, שאין לו משפחה בארץ או שמשפחתו מטופלת בילדים רבים וחיה במעברה — יחשוב פעמיים לפני שיטוש את הבטחון הכלכלי של הקבוצ. ייתכן שגם זיקתו הרעיונית של בן חוץ-לארץ צרופה יותר מגישתו של אדם שנולד בארצה. התופעה של ישראל.

במקרה הטוב ביותר זוהי תקווה מדכאת. היא מעלה תמונה של ספר שניטש עלידי בני הארץ, והמוחזק בידי עולים. לא קשה יהיה לתאר מצב כזה כהשענות על לגיון זרים.

אולם אפילו תקווה זו רחוקה מלהיות חדאית. גם העולה החדש משתרש, משפחתו מתבססת, ובהדרגה יעמוד בפני פיתויים אשר לגביו, לא יהיו פחות קוסמים מאשר אלה הקורצים היום לבן הארץ, בן המשפחה המסור דרת. כל תקווה כזו דומה יותר לתהליך לתקופה מוגבלת, מאשר לפתרון של ממש.

★ ★ ★

שום אדם רציני לא יעז להעלות פתרון קסמים לחיסול משבר מעמיק זה, אשר עשויה להיות לו השפעה על עצם דמות המדינה בעתיד. כל פתרון יחייב שינוי יסודי של האוירה במדינה, שינוי דרכי החיים, שינוי המסגרת הרעיונית, ולמעשה שינוי המשטר כולו.

אולם יהיה הפתרון כאשר יהיה — הטמנת הראש בחול אינה פתרון כלל. טשטוש בעיה, מפני שהיא מכאיבה, רק מגביר את הסכנה.

ההתפרקות, העשוי בנקל להפוך לתהליך של התמוטטות, תעמוד המדינה בפני משבר עמוק ביותר — משבר בטיחוני, משבר פוליטי-מפלגתי, ובעיקר יהיה המשבר רותני-מוסרי.

מה עומד ביסודו של תהליך זה? בצורה פשוטה אפשר לתאר את עלייתו של כל גרעין, כתוצאה מאבק בין שני כוחות מתנגשים: כח המשיכה של האידיאל החברתי, הדוחף את הצעיר ללכת לספר ולהשאר שם, וכח הספיגה של העיר, המושך אותו חזרה.

בתקופות קודמות היה כח המשיכה של האידיאל החלוצי נמרץ, יכול היה לגבור במקרים רבים על כח הספיגה של העיר, בה היתה רמת המחיה גבוהה בהרבה מזו הקיימת היום, ורק מתי מספר יכלו לצפות בבטחה לחיים נוחים ולהתקדמות מהירה.

אולם בשנים האחרונות השתנה מצב זה תכלית שינוי. האידיאלים החלוציים הישנים איבדו הרבה מכה משיכתם הקודם. דור חדש שגדל בארץ, רחוק מן הבעיות החברתיות של דורות עברו, שוב לא מצא עניין רב ברעיונות של חברה אידיאלית וצדק מוחלט, כפי שנוסחו על ידי בר בורוכוב וא.ד. גורדון, (אשר לצעירים רבים בארץ אינם אלא שמות של רחובות). משקספר הפך בעיני הצעיר הישראלי הרגיל למוסד שיש לו תוכן אחד ויחיד: מלוי משימה בטחונית, וכפי שניבאו רבים מאנשי ההתיישבות מראש, בויכוחיהם עם הדגשת-היתר של ענייני הבטחון בפי ראשיה-ממשלה: אין די בהכרה בטחונית כדי להתניק אדם לאור-ימים במשק-ספר. סופו של איש כזה לראות את שרותו הבטחוני כשרות זמני, ולהעביר את תפקידו לבאים אחריו.

אולם חשובה עוד יותר מירידת כח המשיכה, היא

גמנסיות מתלאביב, רמת-גן וירושלים. הושקעו בו מיטב הכוחות של תנועה חלוצית מנוסה ובעלת אמצעים. כל אחד מן המייסדים עבר שנים ארוכות של הספת אידיאלים. הרקע הביתי, המעמד הבינוני הגבוה, הבטיח כי הספה זו לא תיפול על אוזניים קשוחות של נערים אחוזי דאגות פרנסה, אלא תגיע לנערים שהיתה להם כל ההודמנות להקריש את זמנם ומרצם ללימוד ולהתבססות רעיונית.

והנה מה שקרה לגרעין זה:

● עד אשר הגיע הגרעין לגיוס בצאתא ליחידת נחל, נשרו בדרך 57 אחוז אחוז מהנערים והנערות שהתחילו ביחד את תהליך החינוך בגדודים שהוציאו מתוכם גרעין זה.

● מן הרגע שהגרעין התגייס לנחל ועד לרגע שעלה לאדמתו באדמות גורייבה שבמורדות הרי הבשן, נשרו בדרך 25 אחוז מחבריו.

● מן החברים שעלו יחד להתיישבות, שרדו היום — כשבע שנים אחרי העליה — 15 אחוז. 15 אחוז אלה מהחיים כשלושה אחוז מכלל הצעירים שהתחילו יחד את דרך החיים החלוצית בקני הצופים בתלאביב, רמת-גן וירושלים. ואין לקחת שזה סוף התהליך.

אין טריש הדבר כי משק גוגן עצמו נעזב. גרעינים חדשים באו להשלים את החסר, ויתכן כי המשק עצמו מבוסס כיום יותר משהיה אי-פעם. אולם המחיר היה: ויתור על משק שני ושלישי, שאפשר היה להקים יחד עם החברים, שהוסחו מדרכם העצמאית לסתירת הדי במשק זה.

★ ★ ★

גנה למושק גוגן היא רק אחת מכלל הדאגות לקיומם של כל משקי הספר — אותם שהיו צריכים לקום. אם ימשך תהליך

